

Adroddiad Ymchwiliad Craffu

Caffael Cynaliadwy

Comisiynwyd gan yr Aelod Cabinet – Y Cyngorydd John Wynn Jones

Aelodau'r Ymchwiliad

Cyngorydd Mair Rowlands (Cadeirydd)

Cyngorydd Aled Evans

Cyngorydd Eryl Jones-Williams

Cyngorydd Dafydd Meurig

Cyngorydd Trevor Edwards

Swyddogion

Janet Roberts (Swyddog Arweiniol)

Ann Roberts (Swyddog Cefnogi)

Cyngor Gwynedd

Stryd y Jêl

Caernarfon

Gwynedd

LL55 1SH

Cyhoeddwyd: Ebrill 2014

Yr Adroddiad

1. Crynodeb Gweithredol
2. Cyd destun
- 3 Pwrpas yr Ymchwiliad
4. Prif weithgaredd yr Ymchwiliad
5. Adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Craffu Corfforaethol
6. Canfyddiadau yn unol â Brîff yr Ymchwiliad Craffu
7. Canfyddiadau eraill i sylw'r Aelod Cabinet
8. Materion eraill i sylw'r Aelod Cabinet

Yr Atodiadau

- Atodiad 1 Mesuryddion perfformiad 2012/13
- Atodiad 2a Gwariant o fewn ffiniau'r Sir (Gwariant Lleol) % (10/11)
- Atodiad 2b Gwariant gyda busnesau bach a chanolig (%) 2010/11
- Atodiad 2c Gwariant o fewn Gogledd Cymru – 2010/11
- Atodiad 3 Prif ganfyddiadau o'r Ymchwiliad Craffu a'r prif ganfyddiadau perthnasol o'r Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael Cyngor Gwynedd
- Atodiad 4 Darllen pellach

1. Crynodeb Gweithredol

- 1.1 Y mae cyflawni gweithgareddau caffael mewn ffordd gyfrifol a chynaliadwy gan uchafu cyfleoedd i wneud y defnydd gorau posib o wariant y Cyngor er mwyn gwella perfformiad economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol o fewn y Sir yn flaenoriaeth i Gyngor Gwynedd.
- 1.2 Adlewyrchir hyn yng Nghynllun Strategol y Cyngor 2013/17. Gweledigaeth y Cyngor yn y maes economi ydy gwella'r cyfleoedd i bobl Gwynedd fyw, gweithio a llwyddo'n lleol. Un o flaenoriaethau'r maes ydy cryfhau gwytnwch busnesau a chadw'r budd yn lleol. Mae caffael yn faes mae gan y Cyngor ddylanwad drosto ac ar hyn o bryd oddeutu 40% o gaffael y Cyngor sydd o fewn y Sir.
- 1.3 Comisiynwyd yr Ymchwiliad hwn i edrych yn benodol ar faes caffael cynaliadwy gan yr Aelod Cabinet Economi ac Adfywio a chytunwyd ar friff fyddai'n edrych yn benodol ar addasrwydd polisiau; cydymffurfiaeth â'r polisiau hynny; effaith pecynnu gwaith ar gytundebau dan £50k; ymarfer dda yn y maes.
- 1.4 Ar sail y canfyddiadau gaiff eu hadrodd yn yr Adroddiad, fe wneir yr argymhellion canlynol:
  - i. **Dylid cytuno beth yw uchelgais y Cyngor ym maes caffael cynaliadwy a datblygu polisi a chanllawiau syml a chlir i staff i wireddu hyn ar draws y Cyngor ar sail ymarfer dda**
  - ii. **Dylid datblygu trefniadau caffael sy'n addas i gyflawni uchelgais y Cyngor ym maes caffael cynaliadwy a sicrhau ymrwymiad i'r trefniadau hynny ar y lefel uchaf**
  - iii. **Dylid adeiladu ar yr ymarfer da sydd eisoes yn bodoli o fewn y Cyngor i adnabod mwy o gyfleoedd cydweithio caffael rhwng gwasanaethau gan uchafu'r buddion posib**
  - iv. **Dylid sefydlu cofrestr cyflawn o holl gyfleoedd tendro'r Cyngor er mwyn cynnig gwell trosolwg o'r maes**
  - v. **Dylid datblygu mesuryddion addas ac ystyrlon er mwyn mesur effaith ariannol gwariant y Cyngor a'r effaith ar drigolion Gwynedd**
  - vi. **Dylid adolygu trefniadau hyfforddiant i staff sy'n ymwneud â chaffael i sicrhau dealltwriaeth lawn o'r ymrwymiad, cydymffurfiaeth gweithredol a gwell adnabyddiaeth o'r cyfleoedd sydd ar gael er budd trigolion Gwynedd**
- 1.5 Yn ystod cyfnod yr Ymchwiliad, fe aeth trafodion yr Ymchwiliad yn ehangach wrth i'r aelodau adnabod materion perthynol a oedd, yn eu barn hwy yn allweddol o ran ansawdd caffael yn gyffredinol ond yn dylanwadu ar drefniadau caffael yn gynaliadwy. Cyflwynir felly yr argymhellion ychwanegol isod hefyd i sylw'r Aelod Cabinet er eu bod y tu allan i friff gwreiddiol yr Ymchwiliad.

- vii. **Dylid diffinio'n fwy eglur rôl yr Uned Caffael Corfforaethol o fewn trefniadau caffael y Cyngor er mwyn sicrhau y gorau o'r adnodd a chryfhau trefniadau caffael y Cyngor**
- viii. **Dylid gwirio ai trefniadau datganoledig cyfredol y Cyngor yw'r trefniadau mwyaf addas i wireddu uchelgais y Cyngor yn y maes**
- ix. **Dylid adolygu'r defnydd o'r Gymraeg o fewn trefniadau caffael y Cyngor yng nghyd destun y ddogfen *Gosod contractau gwasanaethau cyhoeddus a'r iaith Gymraeg* a chynnwys unrhyw argymhellion yn y Strategaeth Caffael a'r Polisi Caffael Cynaliadwy newydd a datblygu trefniadau i fonitro cydymffurfiaeth**

2. Cyd-destun

- 2.1 Mabwysiadodd y Cyngor Bolisi Caffael Cynaliadwy yn wreiddiol yn 2006 ac fe adolygwyd y [Polisi](#) yn ddiweddarach yn 2011.
- 2.2 Nod y Polisi ydy
cyflawni gweithgareddau caffael mewn ffordd cyfrifol a chynaliadwy ac i uchafu cyfleoedd i wneud y defnydd gorau bosib o wariant y Cyngor er mwyn gwella perfformiad economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol o fewn y Sir
- 2.3 Yn benodol mae'r Polisi yn anelu at:
- Sicrhau bod gweithgareddau caffael yn cael eu cynnal mewn ffordd sydd yn galluogi'r cyflenwyr priodol i geisio am gytundebau'r Cyngor
  - Leihau effaith amgylcheddol drwy well detholiad a defnydd o nwyddau, gwasanaethau a gwaith
  - Sicrhau bod asesiadau gwerth am arian yn cael eu seilio, lle o'n briodol, ar gostau gydol oes
- 2.4 Wrth edrych ar berfformiad cynghorau yn gyffredinol fe welwyd bod perfformiad Gwynedd yn y maes wedi cynyddu ac yn cymharu'n dda gyda'r mwyafrif o gynghorau Cymru. Ond, ar sail perfformiad gwell cynghorau megis Cyngor Sir Benfro, Sir Gaerfyrddin, Cyngor Caerdydd a Chyngor Sir Surrey, mae lle i wella ymhellach.
- 2.5 Pryder yr Aelod Cabinet sy'n gyfrifol am y maes yw bod cyfleoedd i gaffael yn gynaliadwy yn cael eu colli a bod gwario diangen yn digwydd os nad yw adrannau'r Cyngor yn cydymffurfio â'r Polisi.
- 2.6 Ar sail yr uchod, comisiynwyd ymchwiliad craffu gan yr Aelod i edrych yn benodol ar y maes hwn.

3. Pwrpas yr Ymchwiliad Craffu

- 3.1 Wedi derbyn y Comisiwn, cytunodd y Pwyllgor Craffu Corfforaethol y dylai'r Ymchwiliad edrych ar y materion canlynol:
- Addasrwydd y Polisi Caffael Cynaliadwy a'r trefniadau presennol
  - Cydymffurfiaeth â'r polisi a'r trefniadau hynny
  - Edrych ar yr effaith, o ran pecynnu gwaith, ar gytundebau o dan £50k
  - Adnabod ymarfer dda o ran polisi, yn y maes caffael cynaliadwy yn fewnol yn y Cyngor a thu allan i'r Cyngor
  - Cynnig argymhellion ar sut i wella perfformiad y Cyngor yn y maes hwn

4. Prif Weithgaredd yr Ymchwiliad

4.1 Ymgynghorwyd gyda'r canlynol:

- i. Yr Aelod Cabinet ym maes Economi a'r Gymuned
- ii. Pennaeth Strategol a Gwella
- iii. 2 Reolwr Caffael Corfforaethol
- iv. Sampl o 5 swyddog sy'n paratoi tendrau ac edrychwyd ar eu dogfennaeth
- v. Cynrychiolydd o gwmni ymgynghorol lleol sy'n paratoi tendrau ar ran y Cyngor
- vi. Cyflenwyr lleol naill ai wyneb yn wyneb neu drwy holiadur arlein
- vii. Cydlynnydd y Pwyllgor Iaith

4.2 Yn ystod oes yr ymchwiliad, sefydlwyd y Prosiect Cadw'r Budd yn Lleol i wireddu uchelgais Cynllun Strategol y Cyngor ym maes caffael. Pwrpas y Prosiect hwn ydy datblygu trefniadau i dargedu, sbarduno a chefnogi busnesau'r sir fel gallant gystadlu am gytundebau gwariant y Cyngor. Ymgorfforwyd cwestiynau a baratowyd gan y Grŵp Ymchwiliad Craffu ar faes caffael cynaliadwy o fewn trefniadau yr hunan asesu adrannau a gwahoddwyd aelodau i arsylwi'r cyfarfodydd hunan asesu hynny.

4.3 Gwnaed ymchwil ar ymarfer da yn y maes gan edrych hefyd ar berfformiad cynghorau eraill ac fe welir crynodeb o'r gwaith hwnnw yn Atodiadau 2a, 2b, 2c ac Atodiad 4 Darllen pellach.

Yn seiliedig ar ddata 2012/13. mae 40% o wariant Cyngor Gwynedd yn mynd i fusnesau o fewn Gwynedd. Mae hwn yn gynydd o 3% ers 2010/11 ond yn parhau'n llai na'r 45% o wariant Cyngor Sir Penfro o fewn y sir yn 2010/11. Nid oes ffigyrau ar gyfer 2012/13 eto.

4.4 Ymgynghorwyd yn agos gyda'r Aelod Cabinet sy'n gyfrifol am y maes, a'r ddau Reolwr Caffael Corfforaethol drwy gydol yr ymchwiliad a gwahoddwyd hwy i nifer o'r cyfarfodydd. Y Rheolwyr Craffu Corfforaethol hefyd gynigiodd arweiniad i'r Grŵp ar y gwahanol bolisiau, trefniadau a rheoliadau yn y maes caffael gan felly hwyluso'r Grŵp i graffu'n annibynnol.

Nodwyd eisoes mai pryder yr Aelod Cabinet am berfformiad y Cyngor ym maes caffael cynaliadwy oedd y tu cefn i'r ymchwiliad hwn. Fodd bynnag, o fod yn edrych ar y data ac yn derbyn tystiolaeth, aeth trafodion yr Ymchwiliad yn ehangach wrth i'r aelodau adnabod materion perthynol a oedd, yn eu barn hwy, yn allweddol o ran ansawdd caffael yn gyffredinol ac yn dylanwadu ar gaffael yn gynaliadwy.

O ganlyniad, mae canfyddiadau'r Ymchwiliad yn ehangach na'r briff gwreiddiol ac fe'u cyflwynir yma i sylw'r Aelod Cabinet. O ran trefn cyflwynir argymhellion yn erbyn briff yr ymchwiliad craffu ac argymhellion eraill ar wahân i'r Aelod Cabinet.

5. Adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Craffu Corfforaethol

- 5.1 Mae'r Ymchwiliad yn gwerthfawrogi mai mater i'r Aelod Cabinet fydd gweithredu ond mae'n awyddus i'r Pwyllgor Craffu dderbyn adroddiad yn ôl gan yr Aelod Cabinet ar ei ymateb i'r argymhellion maes o law.

6. Canfyddiadau yn unol â Briff yr Ymchwiliad Craffu

6.1 Addasrwydd y Polisi Caffael Cynaliadwy

Canfyddiadau

Mae Strategaeth Gaffael Cyngor Gwynedd 2008 -11 yn nodi'n glir y gofyn ar i wasanaethau ddilyn Polisi a Chanllawiau Caffael Cynaliadwy'r Cyngor er mwyn cefnogi gwasanaethau wrth iddynt ddiffinio a chyflawni gofynion cynaliadwy.

Fe ddaeth yn amlwg yn ystod y trafodaethau bod swyddogion sydd yn caffael o fewn y Cyngor, ar y cyfan, yn cytuno efo amcanion cyffredinol caffael yn gynaliadwy ond bod ymwybyddiaeth a gwybodaeth am bolisiau'r Cyngor yn y maes yn brin ac ymarfer felly yn anghyson ar draws y Cyngor.

Mynegwyd pryder am weithredu polisi caffael yn gynaliadwy o fewn rheoliadau cyffredinol caffael.

Yn ychwanegol at yr uchod, nodir y pwyntiau hyn:

- "Dim yn ymwybodol o'r canllawiau hyn ond yn gwybod am reolau tendro. Mynd ymlaen gyda'r gwaith tendr yn ôl profiad a rheolau tendro"
- Rhai gwasanaethau yn gweld y rheolau yn gaeth a'i bod felly yn anodd rhoi'r polisi mewn lle ac nad yw'n realistig
- Polisi presennol wedi dyddio ers yr adolygiad diwethaf ym 2011 ac ddim yn adlewyrchu'r flaenoriaeth o Gadw'r Budd yn Lleol ac yn cyfeirio at strwythurau ac arferion nad ydynt yn bod mwyach
- Cwestiynwyd eglurder y Polisi mewn manau a pha mor hygyrch oedd gwybodaeth am y polisi a'r canllawiau. "Wedi edrych ar y Polisi Caffael Cynaliadwy ac wedi cael llawer o wybodaeth o safle we OJEU sydd yn weddol hawdd i fynd ato". "
- Mynegwyd pryder gan yr Aelodau a swyddogion pa mor anodd oedd cael hyd i unrhyw wybodaeth am bolisiau caffael neu'r Uned Gaffael Corfforaethol ar y Fewnwyd y Cyngor i gynorthwyo swyddogion
- Amlygwyd yr angen i roi mwy o bwyslais o fewn y ddogfen at sut i weithredu'r polisi yn ymarferol i swyddogion megis
  - cynnwys enghreifftiau o eiriau y gellir eu gosod fel cymalau mewn tendr ynghyd ag achosion astudiaeth
  - egluro'n well sut i roi pwysau ar y gwahanol bwysiadau i gael y contract gorau i'r Cyngor

- eglurder ar bwrpas y Rhestrau Gwirio – ai at ddefnydd mewnol o wirio'n unig neu ai fel tystiolaeth o fesur perfformiad

- Aneglurder ar beth yw rôl yr Uned Gaffael Corfforaethol o fewn y canllawiau ymarfer

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- Y Polisi a'r Canllawiau Caffael Cynaliadwy
- Cyfarfod Swyddogion
- Ymchwil i ymarfer da - "Simple Steps to Environmentally Sustainable Procurement – Putting Policy into Practice" gan CLASP "(Climate Change Local Area Support Programme)"
- Safle we Sell2Wales.
- Cynrychiolydd Cwmni Ymgynghorol

Argymhelliad i'r Aelod Cabinet

Dylid cytuno beth yw uchelgais y Cyngor ym maes caffael cynaliadwy a datblygu polisi a chanllawiau syml a chlr i staff i wireddu hyn ar draws y Cyngor ar sail ymarfer dda

6.2 Trefniadau presennol

Canfyddiadau

Mae trefniadau caffael Cyngor Gwynedd yn ddatganoledig i wasanaethau a threfniadau ac arferion caffael o fewn y gwasanaethau hynny felly'n amrywio'n fawr. Mae capasiti a sgiliau caffael hefyd yn amrywio'n fawr o fewn gwasanaethau ac unedau.

Fe adlewyrchir yr un patrwm yn nhrefniadau caffael yn gynaliadwy ar draws y Cyngor ac fel y nodwyd eisoes gyda gwahaniaethau amlwg mewn ymwybyddiaeth a hyder yn y maes hwn o fewn gwasanaethau.

- Ymwybyddiaeth a defnydd gwasanaethau o'r rhestrau gwirio caffael cynaliadwy i'w cynorthwyo yn amrywio'n fawr iawn
- Gwell ymwybyddiaeth o Reolau Caffael a throthwyon
- Rhai adrannau ac unedau yn ymwybodol o gymalau cymdeithasol a'u defnydd gan eraill e.e. fframweithiau Gogledd Cymru.
- Gwelwyd defnydd llwyddiannus o'r teclyn caffael cynaliadwy ar gyfer contractau mawr.
- "Gweld bod y Rhestr Wirio fawr yn fwy defnyddiol na'r Rhestr Wirio Caffael Cynaliadwy".
- Tystiolaeth bod rhai swyddogion yn gweithio yn ôl profiad a hen arferiad
- Rhai swyddogion yn paratoi tendr yn gyson ond eraill yn llawer llai aml
- Rhai adrannau'r Cyngor yn defnyddio sgiliau mwy arbenigol Ymgynghoriaeth Gwynedd a'r Uned Gaffael Corfforaethol i baratoi tendr.

- Rhai adrannau eraill yn rhoi'r gwaith o baratoi tendr allan i gwmni ymgynghorol allanol naill ai oherwydd cymhlethdod y mater a'r arbenigedd oedd ei angen neu oherwydd bod y cwmni yn paratoi'r pecyn tendr i gyd ar eu rhan.
- Cwmni ymgynghorol lleol yn derbyn briff byr iawn ar lafar yn unig ar gyfer paratoi tendr ar ran y Cyngor. "Cais ar lafar yn unig a gellir rhoi hynny i gyd ar gefn bocs matsis. Mae angen papur a geiriad penodol ar gyfer Ymgynghorwyr/arbenigwyr fel ni".
- Mae Llywodraeth Cymru yn annog Awdurdodau Lleol i lunio Fframweithiau Caffael ac mae'r Adran Eiddo yn y broses o anfon fframweithiau 3 blynedd allan i'r Adrannau ar gyfer gwaith trydan, plymio yn yr ysgolion. Mae Fframweithiau yn rhestru cwmnïau sydd i'w defnyddio am gyfnod o 3, 5 neu 10 mlynedd ar gyfer gwahanol waith.
- Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn annog yr Awdurdodau Lleol i ddod at ei gilydd i osod un contract mawr, fel er enghraifft, un cwmni yn cyflenwi cyfrifiaduron i bob awdurdod ar draws Cymru
- Angen mwy o ymchwil ar draws gwasanaethau i edrych am gyfleodd i becynnu gwaith.
- Awgrym bod y Cyngor yn glynu'n dynnach nag awdurdodau eraill at reolau'r Undeb Ewropeaidd
- Angen hybu ymarfer da fel yr enghraifft o dri cwmni lleol yn dod at ei gilydd i ennill tendr.
- Edrychwyd ar drefniadau caffael mewn ardaloedd eraill. Mae trefn caffael canolog yng Nghyngor Sir Surrey ac maent yn gwario oddeutu 90% yn lleol. Mae Cyngor Caerdydd wedi dilyn trefn gaffael ganolog fel un Cyngor Surrey o weld eu llwyddiant i gadw'r budd yn lleol. Trefniadau gweddol ganolog sydd gan Cyngor Sir Penfro a Chyngor Sir Gâr gyda rhai swyddogion o fewn yr adrannau.

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- Cyfarfod Swyddogion oedd wedi paratoi tendr yn ystod 2012/13
- Cyfarfodydd hunan asesuadau caffael prif adrannau'r Cyngor
- Cynrychiolydd Cwmni ymgynghorol lleol
- Ymchwil

Argymhelliad i'r Aelod Cabinet

Dylid datblygu trefniadau caffael sy'n addas i gyflawni uchelgais y Cyngor ym maes caffael cynaliadwy a sicrhau ymrwymiad i'r trefniadau hynny ar y lefel uchaf

Dylid adeiladu ar yr ymarfer da sydd eisoes yn bodoli o fewn y Cyngor i adnabod mwy o gyfleodd cydweithio caffael rhwng gwasanaethau gan uchafu'r buddion posib

Dylid sefydlu cofrestr cyflawn o holl gyfleodd tendro'r Cyngor er mwyn cynnig gwell trosolwg cyflawn o'r maes

6.3 Mesur llwyddiant

Canfyddiadau

Polisi presennol yn nodi bod yr Uned Caffael Corfforaethol yn casglu data i asesu llwyddiant y polisi ond nid ydyw'n manylu ar y mesuryddion.

Mae cydymffurfiaeth â'r Polisi Caffael Cynaliadwy yn cael ei fesur ar sail y defnydd o'r Rhestrau Gwirio. Ond, nid yw'n ofynnol i wasanaethau eu hanfon at yr Uned Gaffael Corfforaethol ac o ganlyniad mae tystiolaethu llwyddiant y Polisi felly yn heriol i'r Uned a'r gwaith o gael hyd i'r data yn anodd o ran amser ac ymdrech.

Nid yw'r mesurydd presennol yn adlewyrchu'n deg cydymffurfiaeth oherwydd yr aneglurder hwn.

- Diffyg ymwybyddiaeth o'r Polisi a'r rhestrau gwirio yn arwain yn anorfod at ddiffyg cydymffurfiaeth yn gyffredinol
- Aelodau yn mynegi pryder sut mae'r Cyngor yn mesur cydymffurfiaeth â'r Polisi gan nad oes cofrestr gyflawn ar gael o'r holl gyfleoedd tendro o fewn y Cyngor na gofyn i'r gwasanaethau anfon y rhestrau i'r Uned Gaffael Gorfforaethol.

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- Cyfarfod Swyddogion oedd wedi paratoi tendr yn ystod 2012/13
- Cyfarfodydd hunan asesiadau caffael prif adrannau'r Cyngor
- Aelod Cabinet
- Pennaeth Strategol a Gwella
- Polisi Caffael Cynaliadwy
- Mesuryddion Rheoli Perfformiad y Cyngor

Argymhelliad i'r Aelod Cabinet

Dylid datblygu mesuryddion addas ac ystyrlon er mwyn mesur effaith ariannol gwariant y Cyngor a'r effaith ar drigolion Gwynedd

6.4 Hyfforddiant Staff

Canfyddiadau

Mae sgil a hyder staff i weithredu yn y maes caffael cynaliadwy yn amrywio ar sail capasiti, amllder ymarfer, gwybodaeth a sgiliau

- Mae'r polisi yn annog staff y Cyngor i ymgymryd â hyfforddiant caffael cynaliadwy ond ni ddarperir hyfforddiant yn fewnol yn y Cyngor

- Nododd sawl adran ac uned bod angen mwy o arweiniad, hyfforddiant a gwybodaeth arnynt yn y maes penodol hwn
- “y cwrs caffael mewnol ddim digon manwl, yn enwedig i’r math o waith mae’r Adran yn ei wneud”.
- Hyfforddiant caffael wedi ei gynnwys yn matrices hyfforddiant y Cyngor gyda Staff yr Uned Caffael Corfforaethol yn cynnal y sesiynau SEF ‘Prynu a Chontractau Sylfaenol’ a chynhaliwyd peilot o ‘Prynu a Chontractau Uwch’ ym mis Mehefin 2013 sy’n cynnwys cyfeiriad at gaffael yn gynaliadwy.
- Sawl swyddog yn nodi nad oedd wedi cael hyfforddiant diweddar

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- **Cyfarfod Swyddogion oedd wedi paratoi tendr yn ystod 2012/13**
- **Cyfarfodydd hunan asesiadau caffael prif adrannau’r Cyngor**
- **Polisi a’r Canllawiau Caffael Cynaliadwy**
- **Matrics hyfforddiant y Cyngor**
- **Cofrestr hyfforddiant y Cyngor**

Argymhelliad i’r Aelod Cabinet –

Dylid adolygu trefniadau hyfforddiant i staff sy’n ymwneud â chaffael i sicrhau dealltwriaeth lawn o’r ymrwymiad, cydymffurfiaeth gweithredol a gwell adnabyddiaeth o’r cyfleoedd sydd ar gael er budd trigolion Gwynedd

7. Canfyddiadau Eraill i sylw’r Aelod Cabinet

7.1 Rôl yr Uned Caffael

Canfyddiadau

Cyfeiriwyd eisoes at drefniadau caffael mewnol y Cyngor a’r drefn ddatganoledig gyfredol a’r amrywiaeth ymarfer yn sgîl hyn.

Mae’r Polisi Caffael Cynaliadwy yn cyfeirio droeon at rôl yr Uned Gaffael Corfforaethol yn y maes hwn ac yn gofyn i wasanaethau geisio cyngor gan yr Uned er mwyn “sicrhau nad ydy cyfleoedd yn cael eu methu ac osgoi risg i’r Cyngor wneud camgymeriadau mewn termau ariannol neu niweidio ei enw da.”

Mae’r cyngor hwn ar gael o fewn yr Uned gan swyddogion sy’n meddu ar sgiliau arbenigol caffael a phrofiad helaeth yn y maes. Ond anghyson iawn yw defnydd gwasanaethau o’r adnodd hwn ac mae yna aneglurder ar beth yn union yw eu rôl.

- **Trefn o gaffael datganoledig o fewn y Cyngor**

- Rhai gwasanaethau ac unedau yn gweithio'n agos iawn efo'r Uned ac yn elwa o'u harbenigedd yn y maes
- Gwasanaethau eraill yn aneglur beth sydd gan yr Uned i gynnig iddynt hwy
- Yr Uned Caffael Corfforaethol sy'n gyfrifol am gasglu data er mwyn asesu llwyddiant y polisi
- Dim rhestr gyflawn o'r holl gyfleoedd caffael o fewn Gwynedd i hwyluso gwaith yr Uned
- Diffyg ymwybyddiaeth o waith a photensial cyfraniad yr Uned ar draws y Cyngor
- Defnydd anghyson iawn o'r Uned ar draws gwasanaethau a chyfleon yn cael eu colli
- Capasiti a sgil o fewn gwasanaethau i gaffael yn amrywio ac yn fwy bregus mewn rhai manau o fewn y Cyngor
- "meddwl bod diffyg cymorth cyfreithiol ac yn teimlo bod cynghorau eraill yn cael gwell cymorth caffael".
- "eisiau mwy o gymorth ar y gwaith caffael ac o'r farn buasai'n well pe bai'r gwaith yn cael ei wneud drostynt".
- "Mae cefnogaeth dda i gael gan yr Uned Caffael Corfforaethol".

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- **Cyfarfod Swyddogion oedd wedi paratoi tendr yn ystod 2012/13**
- **Cyfarfodydd hunan asesiadau caffael prif adrannau'r Cyngor.**
- **Aelod Cabinet**

Argymhelliad i'r Aelod Cabinet

Dylid diffinio'n fwy eglur rôl yr Uned Caffael Corfforaethol o fewn trefniadau caffael y Cyngor er mwyn sicrhau y gorau o'r adnodd a chryfhau trefniadau caffael y Cyngor

Dylid gwirio ai trefniadau datganoledig cyfredol y Cyngor yw'r trefniadau mwyaf addas i wireddu uchelgais y Cyngor yn y maes

7.2 Defnydd o'r Gymraeg

Canfyddiadau

Mynegwyd pryder gan aelodau yn ystod yr ymchwiliad am ddefnydd y Gymraeg yn y maes caffael yn gyffredinol a hynny yn bennaf mewn dau faes sef

- 1 Diffyg sylw i'r Gymraeg yn y Polisi Caffael Cynaliadwy
- 2 Defnydd o'r Gymraeg yn y maes ee mewn dogfennau tendr sydd ar y safle Sell2Wales i gyd yn uniaith Saesneg.

Fe gyhoeddodd Bwrdd yr Iaith Gymraeg **Gyngor o dan Adran 3 Deddf yr Iaith Gymraeg 1993** yn y maes hwn sef *Gosod Contractau gwasanaethau cyhoeddus a'r iaith Gymraeg*. Pwrpas yr arweiniad yw cynnig cyngor a chymorth mewn 3 maes sef

- Sut i ystyried anghenion siaradwyr Cymraeg ymhob agwedd ar gontractio

gwasanaethau cyhoeddus

- Ehangu'r gwasanaeth a ddarperir ar gyfer siaradwyr Cymraeg
- Arweiniad i sefydliadau sicrhau gwerth am arian wrth gaffael gwasanaeth Cymraeg

Ffynhonnell y Dystiolaeth

- **Polisi Caffael Cynaliadwy**
- **Dogfen Bwrdd yr Iaith Gymraeg – “Gosod contractau gwasanaethau cyhoeddus a’r Iaith Gymraeg”.**
- **Swyddog Polisi Cydraddoldeb ac Iaith, Cydlynnydd y Pwyllgor Iaith**

Argymhelliad i’r Aelod Cabinet

Dylid adolygu’r defnydd o’r Gymraeg o fewn trefniadau caffael y Cyngor yng nghyd destun y ddogfen *Gosod contractau gwasanaethau cyhoeddus a’r iaith Gymraeg* a chynnwys unrhyw argymhellion yn y Strategaeth Caffael a’r Polisi Caffael Cynaliadwy newydd a datblygu trefniadau i fonitro cydymffurfiaeth

6.3 Materion eraill i sylw’r Aelod Cabinet

- Cynnal archwiliad i adnabod os yw’r Cyngor yn cael y gwerth gorau gan gwmnïau ymgynghorol
- Ystyried defnyddio sgiliau’r staff sydd wedi eu cymhwysu i baratoi tendr yn hytrach nag anfon allan at ymgynghorwyr
- Sicrhau bod swyddogion yn paratoi briff comisiynu clir cyn cychwyn ar unrhyw broses caffael
- Sicrhau gwasanaeth cefnogi rhag weithiol ar gyfer cwmnïau bychain drwy adnabod cyfleoedd caffael iddynt ac ymwybyddiaeth o’r polisi

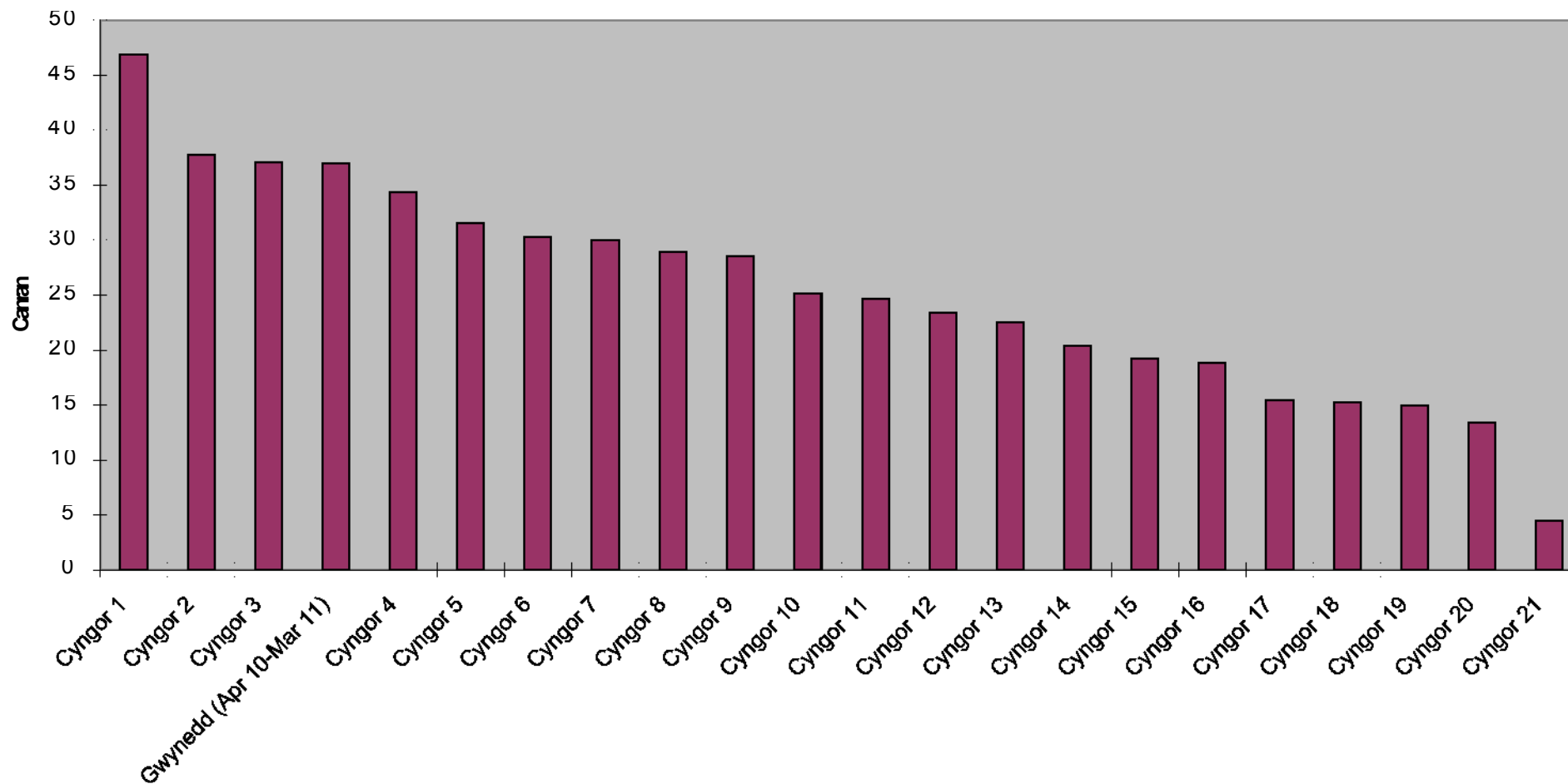
ATODIAD 1.

MESURYDDION PERFFORMIAD 2012/2013

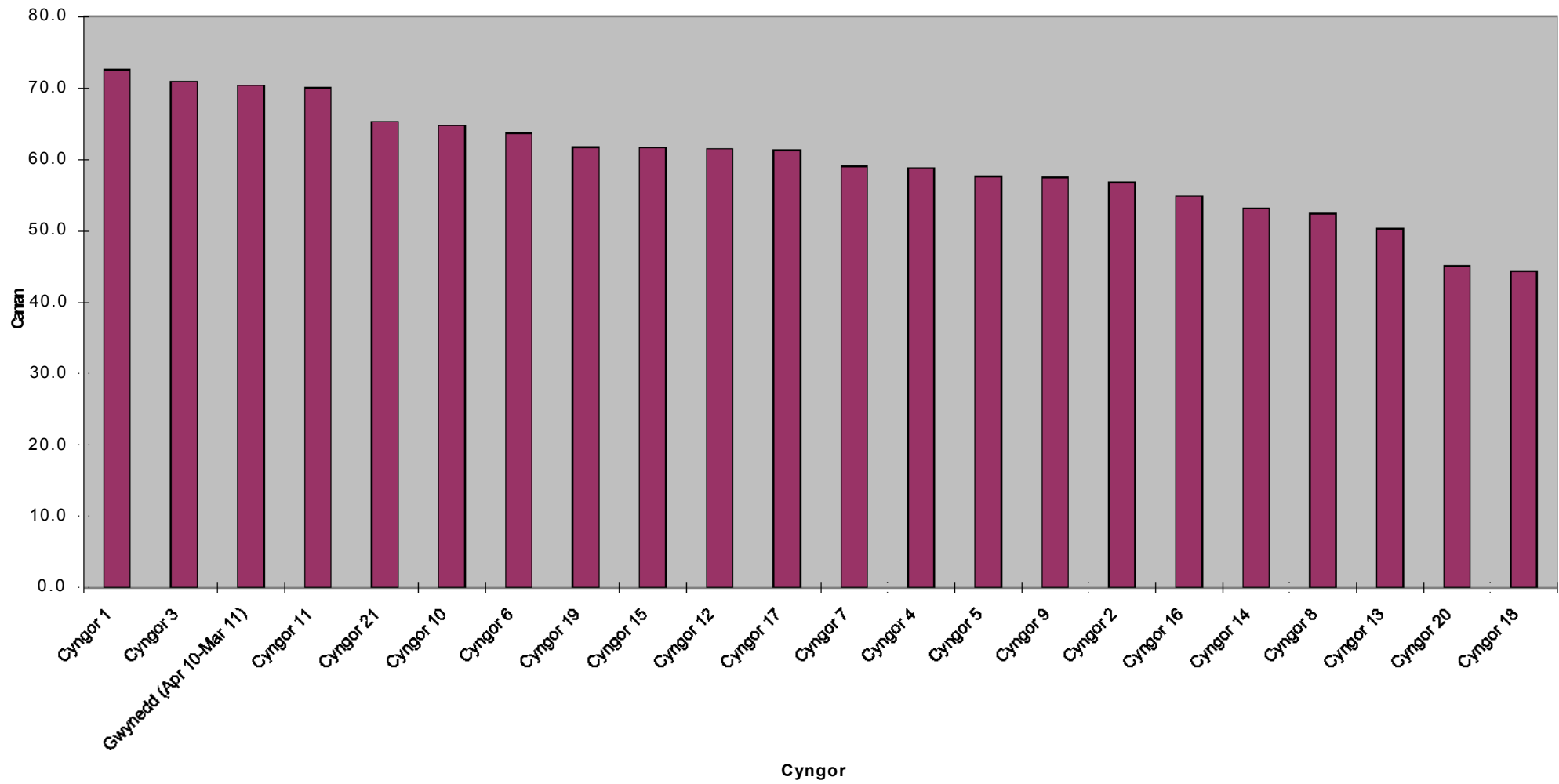
Cyf:	Disgrifiad	Targed	Perfformiad i fyny at Chwarter 4	Nodiadau
	Caffael Cynaliadwy			
A Caff02	% o gytundebau newydd (dros £500k) sydd cyd-fynd a'r Polisi Caffael Cynaliadwy (defnyddio'r Teclyn Caffael Cynaliadwy).	Sefydlu gwaelodlin	63.6%	7 allan o 11 wedi ei gwblhau
A Caff03	% o gytundebau newydd (dros £50k ac o dan £500k) sydd cyd-fynd a'r Polisi Caffael Cynaliadwy (defnyddio'r rhestr gwirio caffael cynaliadwy).	Sefydlu gwaelodlin	13.2%	87 cytundeb wedi'i gwblhau gyda 34 yn derbyn eithriad tra mae cytundeb fframwaith yn cael ei sefydlu. Felly 7 allan o 53
U Caff05	% o gytundebau newydd sydd wedi defnyddio'r SQuID.	Sefydlu gwaelodlin	39%	100 cytundeb perthnasol gyda 34 yn derbyn eithriad tra mae cytundeb fframwaith yn cael ei sefydlu. Felly 26 allan o 66

Gwariant o fewn Ffiniau'r Sir (Gwariant Lleol) % (10/11)

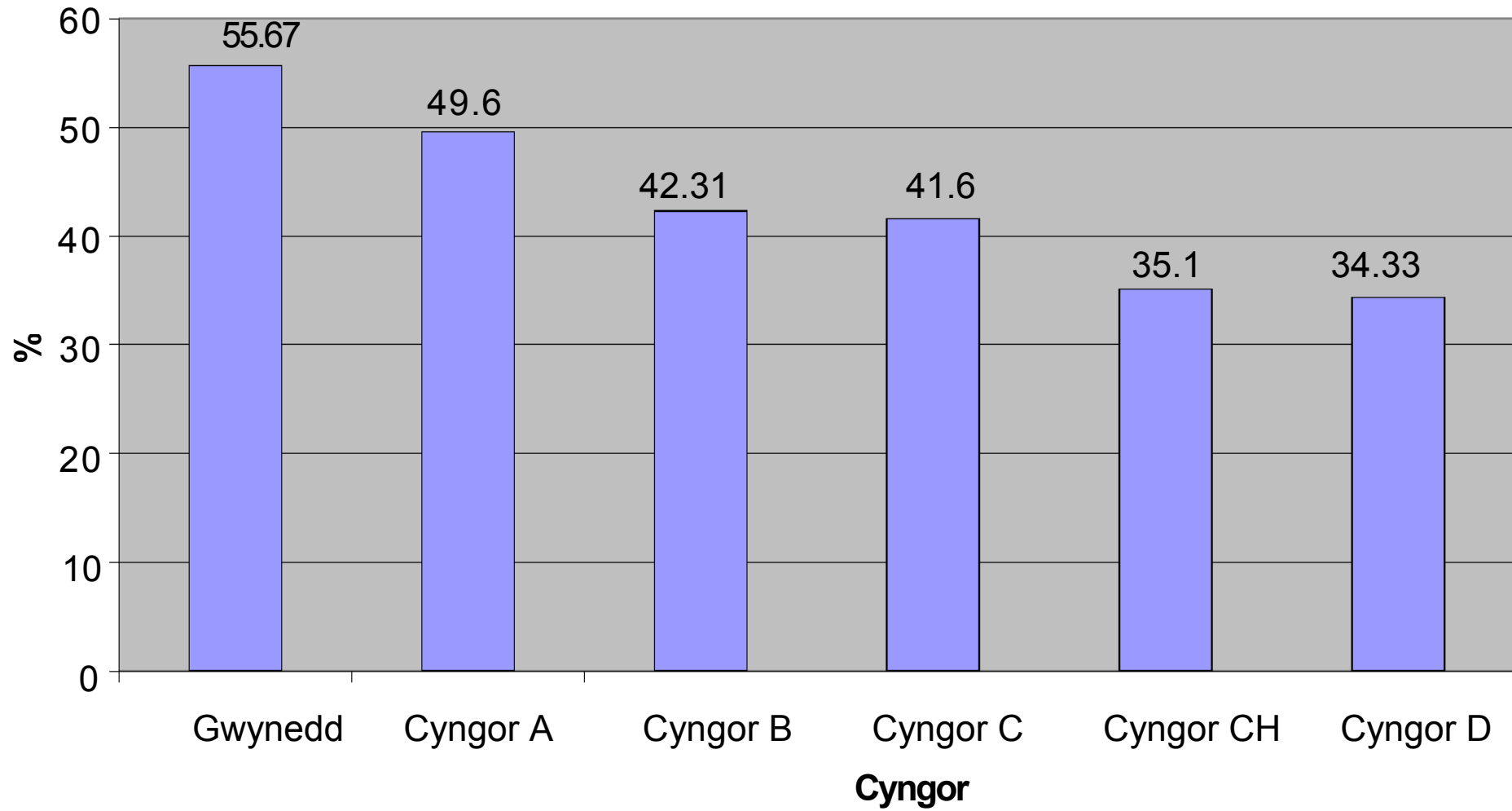
Cyngor

Gwariant gyda Busnesau Bach a Chanolig (%) 2010/11

Gwariant o fewn Gogledd Cymru - 2010/11

ATODIAD 3

Ymchwiliad Craffu Caffael Cynaliadwy – prif ganfyddiadau o’r Ymchwiliad Craffu a’r prif ganfyddiadau perthnasol o’r Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael Cyngor Gwynedd

Darganfuwyd bod y prif negeseuon o’r cyfweiliadau gyda’r pum swyddog gan y grŵp ymchwiliad craffu yn debyg iawn i’r negeseuon yn deillio o’r adolygiad trefniadau a phrosesau caffael y Cyngor.

Darganfuwyd bod nifer o uwch swyddogion y Cyngor wedi mynychu sesiynau hyfforddiant rhwng 2005 a 2011, yn cynnwys Penaethiaid Adran, Rheolwyr ac Arweinwyr Maes a Staff Craidd.

ATODIAD 3

Gwasanaethau Cymdeithasol	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
<p>Nid oedd yr unigolyn yn gwybod am y Polisi a Chanllawiau Caffael Cynaliadwy, Y Rhestr Wirio na'r Uned Caffael Corfforaethol.</p> <p>Nifer o swyddogion o'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol wedi derbyn hyfforddiant caffael: 14</p>	<p>Yr Adran yn ymwybodol bod rhai o fframweithiau Gogledd Cymru wedi defnyddio cymalau cymdeithasol yn ei chytundebau.</p> <p>Nid oedd yr Adran yn ymwybodol o'r polisi</p> <p>Yr Adran angen mwy o wybodaeth a chefnogaeth ar y ffordd ymlaen. Gofyn a oes hyfforddiant ar gael.</p>

Priffyrdd	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
<p>Byddir yn defnyddio'r polisi diweddaraf i baratoi tendr.</p> <p>Wedi mynychu cwrs 'Prynu a Chontractau' yn 2010.</p> <p>Wedi edrych ar y Polisi Caffael Cynaliadwy ac wedi cael llawer o wybodaeth o safle we OJEU sydd yn weddol hawdd i fynd ato.</p> <p>Adroddodd y bydd yn defnyddio'r canllawiau a mynd 'trwy'r hoops' er diogelu ei hun.</p> <p>Dim yn gwybod am y Rhestr Wirio.</p> <p>Weithiau bydd blwyddyn neu ddwy yn mynd heibio heb baratoi tendr.</p> <p>Wedi rhoi'r gwaith allan i ymgynghorwyr oherwydd cymhlethdod ac arbenigedd oedd angen.</p> <p>Nifer o swyddogion o'r Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol wedi derbyn hyfforddiant</p>	<p>Tystiolaeth yn bodoli o ddefnyddio teclyn caffael cynaliadwy lle yr oedd modd.</p> <p>Yr Adran yn teimlo bod y math o gytundeb sydd ganddynt hwy yn gwneud hi'n anodd cynnwys ffactorau cynaliadwyedd.</p> <p>Yr Adran yn adrodd nad oedd y rheolau yn gadael iddynt ystyried cymalau cymdeithasol - dim yn caniatáu gofyn am lechi lleol.</p> <p>Yr Adran yn pryderu nad oedd cwmnïau lleol efo polisiâu o'r math (cynaliadwyedd) mewn lle ac o'r herwydd yn methu cyfleoedd. Ymhellach i hyn, doedd yr Adran ddim yn meddwl bod digon o drosiant o gontractau'r Cyngor i ddisgwyl cwmnïau lleol gael achrediaidau mewn lle.</p> <p>Yr Adran yn gweld y rheolau yn gaeth, ac yn sgil yn hoffi codi ei dealltwriaeth i allu bod yn fwy hyblyg.</p>

ATODIAD 3

caffael: 7	
------------	--

Rheoleiddio	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
Ni chyfwelwyd swyddog o'r Adran Rheoleiddio.	<p>Yr Uned yn ymwybodol o'r polisiau ac yn eu defnyddio yn achlysurol.</p> <p>Angen arweiniad i flaenoriaethu gwahanol elfen o'r polisi.</p> <p>O ran ysbryd mae pawb yn derbyn – ond ddim yn realistig.</p> <p>Yr Uned yn teimlo bod angen mwy o hyfforddiant arnynt.</p> <p>Adnabod beth sydd yn y polisi ond gweld yn anodd rhoi yn ei le.</p> <p>Yr Uned yn cwestiynu beth ydi gwir werth ei ddefnyddio, a'i thicio bocs ydi hyn?</p>

Darparu a Hamdden	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
Ni chyfwelwyd swyddog o'r Adran Darparu a Hamdden.	<p>Y Canolfannau ddim yn ymwybodol o'r polisi caffael cynaliadwy.</p> <p>Credwyd bod safonau diwydiant yn annog defnydd o nwyddau cynaliadwy. Mae pyllau nofio'r Cyngor wedi newid o ddernyddio 'chlorine' i asid sydd yn well i'r amgylchedd ac yn rhatach i brynu.</p> <p>Mae yna hefyd gynlluniau tebyg wedi bod ar gyfer gwresogydd. Newid o electrig i nwy, serch hyn mae cynnydd i filiau nwy wedi golygu bod yr arbedion gwreiddiol wedi lleihau.</p>

Ymgynghoriaeth Gwynedd	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
<p>Cyfwelwyd 2 swyddog o'r Adran Ymgynghoriaeth.</p> <p>Diffyg ymwybyddiaeth o'r Polisi Caffael Cynaliadwy a'r Rhestr Wirio.</p> <p>Gweithio yn ôl profiad a hen arferiad.</p> <p>Paratoi tendr yn aml iawn.</p> <p>Mae tîm o swyddogion yn Ymgynghoriaeth Gwynedd yn paratoi tendr dros Adrannau'r Cyngor ac yn ennill ffi am y gwaith.</p> <p>Nifer o swyddogion Ymgynghoriaeth Gwynedd wedi derbyn hyfforddiant caffael: 11</p>	<p>Yr Adran wedi cael profiad o'r teclyn caffael a'r rhestr gwirio.</p> <p>Barn bod y teclyn wedi cwestiynu'r angen i gaffael.</p> <p>Teimlo bod yr Adran wedi bod yn caffael gyda buddion cymdeithasol yn y gorffennol, ac mai 'branding' newydd ydi 'buddion cymdeithasol'. Hyn yn cael ei wneud trwy'r prif ddangosyddion perfformiad - faint o bobl leol oedd yn cael eu cyflogi, faint sydd yn siarad Cymraeg.</p> <p>Arweiniad Gwerth Cymru ar gaffael cynaliadwy wedi bod yn wael a dryslyd.</p> <p>Credu bod y trefniadau newydd yn gwneud y caffael o gynlluniau yn fwy agored i sialens, Oherwydd hyn ac i reoli'r risg, mae'r Adran wedi penderfynu yn y dyfodol bydd y 'buddion' yn gorfod bod yn rhan o'r cytundeb a ddim yn cael ei sgorio fel rhan o'r cytundeb. Buasai gwerthuso'r 'buddion' hefyd yn anodd (fel rhan o'r meini prawf). Yr Adran ddim yn gyffyrddus dyfarnu cytundeb ar sail y 'buddion' yma.</p> <p>Trafod y term 'whole life costing' – sut mae hyn yn cael ei ddiffinio? Sut mae disgwyl i'r cyngor fesur hwn? Enghraifft adeiladu lon o ansawdd gwell sydd yn para 20 mlynedd yn erbyn un gwael sydd angen ei drwsio pob 5 mlynedd?</p> <p>Credwyd bod sgiliau caffael yr Adran</p>

ATODIAD 3

	<p>wedi datblygu o brofiad tendro dros y blynyddoedd.</p> <p>Nid yw caffael yn faes/rhan o swydd benodol i neb. Fel rhan o'r swydd mae angen i bawb ymgymryd mewn caffael / comisiynu i gwblhau cymhwyster 'BEng' neu debyg. Mae swyddogion yn mynychu digwyddiadau PASS, cyfarfodydd Construction Excellence ayb i fod yn ymwybodol o ddatblygiadau yn y maes caffael. Y ddealltwriaeth fwyaf gan Reolwr yr Uned, Rheolwr Uned Busnes ac Ymgynghorwr Costau Cynorthwyol.</p> <p>Nododd y Rheolwr Uned bod y cwrs caffael mewnol ddim digon manwl, yn enwedig i'r math o waith mae'r Adran yn ei wneud.</p>
--	---

Gofal Cwsmer (Technoleg Gwybodaeth)	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
<p>Ni chyfwelwyd swyddog o'r Adran Gofal Cwsmer (Technoleg Gwybodaeth).</p>	<p>Nid yw'r Adran wedi rhoi ystyriaeth i'r polisi.</p> <p>Maent yn ymwybodol o enghraifft ble mae buddion cymdeithasol yn bosibl.</p> <p>Mae'r Adran yn ystyried cwmnïau lleol fel darparwyr ble yn bosibl.</p> <p>Mae rhai swyddogion o fewn yr Uned wedi cael hyfforddiant 3 mlynedd yn ôl. Mae'r Uned yn fwy ymwybodol o gaffael ond ddim yn ystyried ei hunain fel arbenigwyr.</p> <p>Nid oes trefniadau yn ei le i hyfforddi a datblygu sgiliau'r rhai sydd yn archebu/tendro ar hyn o bryd.</p>

ATODIAD 3

	<p>Mae'r Uned eisiau mwy o gymorth ar y gwaith caffael ac o'r farn buasai'n well pe bai'r gwaith yn cael ei wneud drostynt.</p> <p>Mae'r Uned yn meddwl bod diffyg cymorth cyfreithiol ac yn teimlo bod cynghorau eraill yn cael gwell cymorth caffael.</p>
--	---

NWTRA	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
Ni chyfwelwyd swyddog o NWTRA	<p>Cytunwyd bod yr Adran yn gwneud defnydd o fuddion cymdeithasol ar rhai o'i gytundebau. Er enghraifft, mae NWTRA wedi gwneud defnydd o fuddion cymdeithasol yn ei fframwaith contractwyr.</p> <p>Mae NWTRA yn adnabod cyd-destun cyfreithiol caffael ac yn gwneud defnydd o adnoddau o fewn y Cynghorau ar gyfer caffael (Gwynedd yn fwyaf). Doedd yr Adran ddim yn ymwybodol o unrhyw aelod o staff wedi ei gymhwyso ym maes caffael o fewn yr Adran.</p>

Uned Hyfforddi, Adnoddau Dynol	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
Ni chyfwelwyd swyddog o'r Uned Hyfforddi, Adnoddau Dynol.	<p>Yr Uned yn ymwybodol o'r polisi ac yn cyfeirio ato fo ond ddim yn ddwfn. Tydi'r maes ddim yn galluogi nhw i wneud dylanwad mawr.</p> <p>Bydd e-ddysgu yn cymryd lle elfennau o ddysgu wyneb i wyneb.</p> <p>Mae'r angen am gyrsiau dwyieithog yn helpu'r Uned sicrhau mai, yn y mwyaf, darparwyr lleol sydd ganddynt.</p> <p>Mae'r Uned o flaen llawer o'r</p>

ATODIAD 3

	Gwasanaethau achos ei chyfraniad yn y cyrsiau caffael. Y cyfraniad yma yn eu helpu hefo dealltwriaeth caffael.
--	--

Uned Eiddo	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
Ni chyfwelwyd swyddog o'r Adran Eiddo.	<p>Gwelwyd 4 swyddog o'r Uned.</p> <p>Dim llawer o ymateb ar hyn gan yr Uned.</p> <p>Un swyddog yn ymwybodol o'r polisi. Hefyd, natur ei faes ynglŷn â gwella'r amgylchedd ayyb.</p> <p>Swyddog arall wedi gweithio hefo'r Uned Caffael ar hyn ar gyfer y fframwaith cynnal a chadw ac wedi cwblhau teclyn caffael cynaliadwy a chytuno cynnwys buddion cymdeithasol yn ddibynnol ar bris / hyd y gwaith penodol.</p> <p>Un swyddog wedi mynychu cwrs caffael sylfaenol ond oedd hyn wedi anelu at lefel o staff heb unrhyw ddealltwriaeth o gaffael ac felly ddim yn ddefnyddiol iddo.</p> <p>Yr uned yn ymwybodol o'r rheolau a throthwyon y Cyngor.</p>

Adran Economi	
Ymchwiliad Craffu	Adolygiad Trefniadau a Phrosesau Caffael y Cyngor
<p>Cyfwelwyd un swyddog o'r Adran Economi.</p> <p>Mae'r swyddog yn cyd-fynd â'r Polisi a'r Canllawiau Caffael Cynaliadwy ac yn cwblhau rhestr wirio.</p>	

ATODIAD 3

Mae'r swyddog yn gwneud yn fawr o'r
Uned Caffael Corfforaethol.

Nifer o swyddogion yr Adran Economi
sydd wedi derbyn hyfforddiant caffael: 9

DARLLEN PELLACH

1. **Budd i'r Gymuned – Sicrhau Gwerth Gorau am Arian Cymru 2011 (dogfen Llywodraeth Cymru).** Mae'r Canllaw hwn yn cynnig cyngor ynghylch yr amryw ddulliau y caiff pobl sy'n caffael eu hannog i'w defnyddio er mwyn sicrhau gwerth ychwanegol trwy gynnwys budd i'r gymuned yn eu gwaith caffael.
<http://wales.gov.uk/topics/improvingservices/bettervfm/publications/commbenguide/?lang=Cy>
2. **CLASP (Climate Change Local Area Support Programme) Rhaglen Cefnogi Newid Hinsawdd Lleol** <http://www.claspinfo.org/resources>
3. **Implementing Sustainable Procurement: Overcoming Common Problems (EPOW, WRAP + Environment Agency) March 2012.** Mae'r ddogfen yn Cynnwys esiamplau sydd yn dangos gwir wahaniaeth yn allbynnau cynaliadwyedd drwy gaffael.
<http://www.wrapcymru.org.uk/node/16652>
4. Llywodraeth Cymru. [Adolygiad John F McClelland CBE](#)
5. **Local Procurement – Making the Most of Small Businesses.** Federation of Small Businesses (sefydliad busnes arweiniol y DU)
http://www.local.gov.uk/c/document_library/get_file?uuid=d2655dd4-4fa5-4d9b-b2ca-ba6f05ce4270&groupId=10171
6. **SME – Friendly Procurement. “The Can Do toolkit 2”** gan Llywodraeth y Cynulliad, Sir Gâr a nifer eraill.
<http://wales.gov.uk/topics/housing-and-regeneration/publications/smecando/?skip=1&lang=Cy>
7. Cyngor Sir Gâr – tudalen gwe allanol yn egluro buddiannau caffael cynaliadwy'n glir , pam a sut a'r gefnogaeth sydd ar gael i gyflenwyr.
8. Cyngor Sir Penfro – Strwythur caffael, 'How to Tender Guide' wedi ei gynhyrchu mewn partneriaeth gan y Cyngor, Ymddiriedolaeth GIG Hywel Dda, Parc Cenedlaethol, Coleg, a Chymdeithas Tai Penfro. Rhestr Contractau a Blaen Raglen Contractau.
9. Gellir gweld nifer o adroddiadau gan awdurdodau lleol ar draws y wlad ar graffu caffael a chaffael cynaliadwy ar safle we CfPS (Centre for Public Scrutiny)
http://www.cfps.org.uk/library?filter=procurement+and+commissioning&filterfrom=issue_name&match_all=true

ATODIAD 4.

10. **Local Government Group / Built Environment: Procurement, Capital and Shared Assets – Productivity Workstream. Response to Spending Review – Quick Wins Strategy.** Hydref 2010. 10 Gweithred Allweddol – yn cynnwys esiamplau o ymarfer da ar draws y wlad.

<http://www.niepbuiltenvironment.org.uk/ThePlaceBasedProductivityWorkstream.html>